

Óriás művészméh betapasztott fészekbejáratai
FOTÓ | DANYIK TIBOR

Hatlábúak lakhatási támogatása

ÍRTA | DR. NÉMETH TAMÁS entomológus, Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft.

A világ ismert méhfajainak száma évtizedek óta csökken olyan okok miatt, mint a növényvédőszerek túlzott használata vagy a természetes biotópok megsemmisülése. Ugyanakkor bizonyos ember alkotta élőhelyek, például a kertvárosi területek, parkok és kiskertek kifejezetten kedveznek egyes fajoknak. Ezek nemcsak megfelelő fészeképítési lehetőségeket biztosítanak, hanem általában virágzó növényekben is felettébb gazdagok. Az itt élő hártyásszárnyúak boldogulását támogathatjuk néhány egyszerű módszerrel, ráadásul így még mi is jól járunk.

A közismert házi méhek *(Apis mellifera)* és poszméhek („dongók”, *Bombus*-fajok) mellett temérdek olyan faj létezik a hártyásszárnyúak (Hymenoptera) rendjén belül, amelynek egyedei nem kolóniákban élnek, hanem egyedül nevelik utódaikat, innen ered a csoport gyűjtőneve is. A magányos életmódú vadméhek fajgazdagságát jól illusztrálja, hogy a beporzó rovarok több mint kétharmada ide tartozik közel hétszáz hazai fajjal. Legismertebbek a művészméhek (Megachilidae), közülük is talán a faliméhek. Egyik legkorábban szemünk elé kerülő képviselőjük, a szarvas faliméh *(Osmia cornuta)* már a telet követő első verőfényes időben napfürdőzik. Az óriás művészméhet *(Megachile sculpturalis)* először 2015-ben észlelte *Kovács Tibor* entomológus a gyöngyösi Orczy-kertben. Azóta országosan elterjedt fajjá vált. Bölcsőiket az ujjnyitól a néhány milliméter átmérőjű lyukakban, üregekben, holtfán lévő régi rovarjáratokban készítik el. A szorgos nőstények ide nektárt és virágport halmoznak fel, majd végül sárdugóval zárják le. A petéből kikelt lárva a felhalmozott táplálékon fejlődik, bábozódik, majd imágóként hagyja el bölcsőjét és kezdi meg pár hétig, esetleg hónapokig tartó felnőtt életét.

Az e csoportba tartozó fajok általában barátságosak, nem védelmezik olyan határozottan fészküket, mint a sokszor rossz hírű német vagy padlásdarazsak. Szinte észrevétlenül teszik dolgukat, élik életüket környezetünkben, segítségük pedig felbecsülhetetlen. Beporzó tevékenységük felettébb jelentős, hiszen hatékonyabban teszik ezt, mint például a házi méhek. Munkásságuk eredményeként élettel telibb lesz a kert, idővel több lesz a virágzó növény, és nem utolsósorban zöldség és gyümölcs is több terem.

Évelő karcsúméh, az egyik leggyakoribb tavaszi faj
FOTÓ | DR. NÉMETH TAMÁS

CSINÁLD MAGAD

Számos kereskedelmi forgalomban kapható, előre gyártott, úgynevezett rovarhotel

vagy darázsgarázs közül válogathatunk. Ezek minősége változó, ezért – és a fenntarthatóság jegyében – jobb, ha mi magunk készítjük el. Mesterséges fészkelőhelyet két módon készíthetünk. A „hagyományos” méhhotel elkészítéséhez bőséges irodalom áll rendelkezésre, amely a ház körül már meglévő, sokszor másra nem alkalmas alapanyagokat használja fel, ilyen például a nád, likacsos tégla vagy egy fúróval előkészített fadarab.
Még természetszerűbb megoldás a holtfába, például lábon száradt gyümölcsfába vagy viharkárt szenvedett díszfába való lyukfúrás. Nemcsak a kiskertben, a ház körül, hanem városi parkjainkban, köztereinken, társasházak kertjeiben sok olyan, általában idősebb fa található, amelyen van elhalt rész. Egy korábban levágott ág elhalt csonkja, egy kéregmentes felület, amely esetleg már odvasodik kicsit, mind-mind értékes élőhely számtalan rovar számára. Az ilyen elhalt részeken gyakran díszelegnek fában fejlődő rovarok kirepülőnyílásai, amelyek természetes fészkelőhelyként funkcionálhatnak. Ezeket „megtámogatva”, a lyukak számát bővítve mindenképp segítjük a magányos hártyásszárnyúakat.
Fontos, hogy a petékből kikelő lárvák az időjárás viszontagságaitól védett helyen fejlődhessenek. A gondos méhszülő a természetes fészkelőhelyek kiválasztásakor is figyelembe veszi ezt a nem elhanyagolandó szempontot, így mi sem tehetünk másként készülő bérlakásaink esetében. Érdemes remekművünkre tetőt építeni, amely elvezeti a csapadékot, vagy pedig azt olyan helyre készíteni, ahol többé-kevésbé természetes módon száraz marad otthonuk, például az eresz vagy a párkány alá. Rovarhotelünknek lábakat is készíthetünk, így az alulról való felázást, idő előtti korhadást is megelőzhetjük.

MELLŐZÖTT FÖLDMUNKÁSOK

Kevésbé ismeretes, hogy a vadméhek háromnegyede számára nem alkalmasak az általunk felkínált élőhelyek, ugyanis fészkeiket a talajban készítik el. A bányászméhek (Andrenidae) jelenlétét sokszor csak kis földkupacok jelzik, ekkor még a járat kiásásával vagy a raktárak felöltésével foglalatoskodnak. Gyakran megfigyelhető fészekkolóniák kialakulása, amit az egyedek alkalmas élőhelyen történő csoportosulása okoz. A családba száznál is több faj tartozik, így szerepük jelentős a beporzásban. A magányos méhek egyetlen védett faja is talajban fészkel: a ritka gatyásméh *(Dasypoda mixta)* a Duna–Tisza-közi homokos területek lakója. A talajlakó fajokat egy jól átforgatott, fellazított, pár négyzetméteres szabad talajfelszínnel tudjuk segíteni, olyannal, amely lehetőleg nincs árnyékban. A számukra kijelölt területet szigorúan vegyszerek használata nélkül, kézi erővel tartsuk növényzetmentesen, továbbá hasznos, ha a talaj egy része mindig nedves, amely egyszerre biztosít ivási lehetőséget és alapanyagot a fészeképítéshez. Nemcsak a méhek, egyéb hártyásszárnyúak is profitálhatnak belőle, a kaparódarazsak és szitásdarazsak számára fészkelőhelyet jelent, a lopódarazsak pedig építőanyagot nyernek sárból készült bölcsőik felépítéséhez.

AZ IDILL ÁRNYÉKÁBAN

A beporzók egy másik csoportjának tagjai is megjelennek albérlőként vagy inkább lakásfoglalóként. A magányos méhek fészkeire nem kizárólag az időjárási tényezők jelentenek veszélyt. Bizonyos méhfajok, például a kakukkméhek, nem maguk gondoskodnak utódaikról, hanem bérszülőt keresnek. Petéiket más méhek fészkébe csempészik, ahol a fejlődő lárva számára már minden feltétel adott, hogy kifejlődhessen. A szemet gyönyörködtető, apró fémdarazsak (Chrysididae) lárvái parazita életmódot folytatnak és pont a magányos méhek lárváira pályáznak. Más magányos darazsak megbénított pókokat és hernyókat hordanak az üregekbe, amelyek élő eledelként szolgálnak a felnövekvő darázslárvák számára. A kerti és mezőgazdasági kártevők fogyasztásával természetes módon tartják kordában a kertünkben nemkívánatos fajokat is. A szúfarkasfélék közé tartozó hatfoltos méhészbogár *(Trichodes favarius)* főként ernyősvirágzatú növényeken figyelhető meg, de falánk lárvája fejlődése során például a nádszálakban felhalmozott tartalék táplálékot, illetve a méh- vagy darázslárvákat és a bábokat is elfogyasztja.

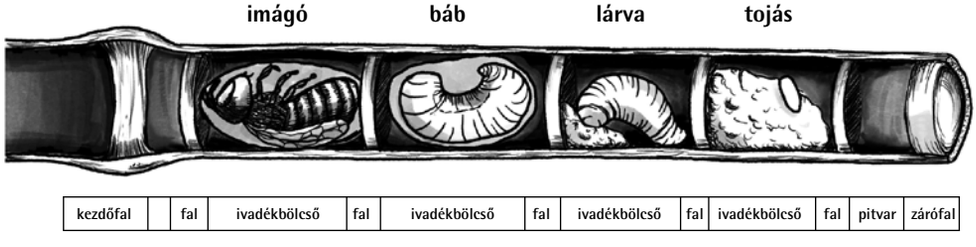

Fészek sematikus rajza
ÁBRA | BIHALY BORBÁLA

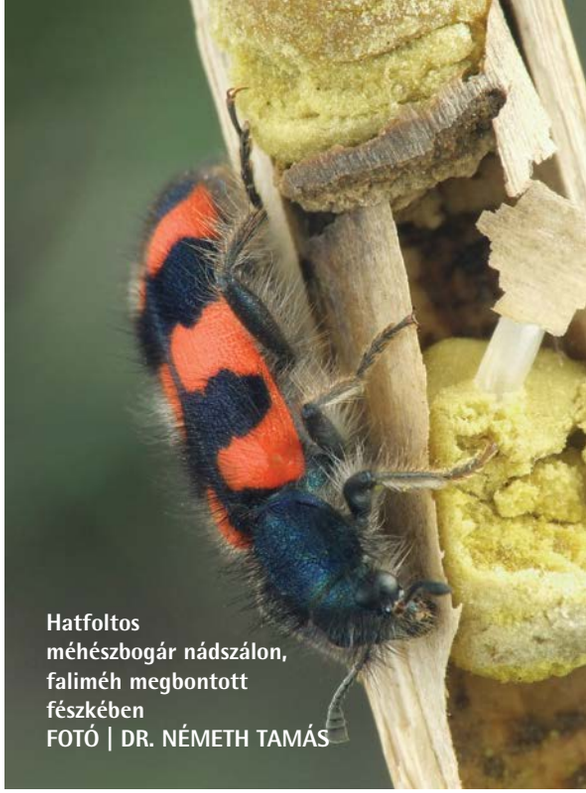

Hatfoltos méhészbogár nádszálon, faliméh megbontott fészkében
FOTÓ | DR. NÉMETH TAMÁS

Aranypajzsú fémdarázs
FOTÓ | DR. NÉMETH TAMÁS

ÉP KERTBEN ÉP LÉLEK

A környezetünkben előforduló fajok számának növelésével mindenki jól jár. Ha változatos élővilággal vesszük körbe magunkat, akkor egy olyan rendszer részei lehetünk, amelyben természetes megoldások segítik kertünk működését.